

Motion till riksdagen 2009/10:A443

av **Birgitta Ohlsson m.fl. (fp)**

Homosexuella, bisexuella och transpersoner

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bemötandefrågor och kunskaper om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation hos nyckelgrupper inom den offentliga sektorn.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tydliga skrivningar om sexuell läggning och könsidentitetsuttryck i skolans kursplaner och andra styrdokument.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av bemötandet av unga homosexuella, bisexuella och transpersoner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en uppföljning av den nya diskrimineringslagstiftningens effekter för hbt-personer i utbildningsväsendet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till frivilligorganisationers insatser mot hiv/aids.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kunskap om bemötandet av lesbiska och bisexuella kvinnor inom hälso- och sjukvården.²
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om äldre homosexuella, bisexuella och transpersoner.¹
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en förändring av lagen (1972:119) om fastställelse av köns-tillhörighet i vissa fall.²
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en snar översyn av namnlagen.³
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av vårdresurserna för transsexuella.²

Fel! Okänt namn på

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning som ur ett helhetsperspektiv ska belysa transpersoners situation i det svenska samhället.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om målsättningen i 1 kap. 2 § regeringsformen.⁴
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bestämmelsen om diskriminerande lagstiftning i 2 kap. 15 § regeringsformen.⁴
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tryckfrihetsförordningens och brottsbalkens bestämmelser om hets mot folkgrupp.⁴
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade kunskaper inom rättsväsendet om brott mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.⁵
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om polisens information till brottsoffer som utsätts för hatbrott på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet.⁵
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av tillämpningen av den särskilda åtalsregeln gällande ärekränkingsbrott med hatmotiv.⁵
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatser mot våld i samkönade relationer samt hedersrelaterade brott riktade mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.⁵
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade kunskaper om frågor om homosexuella, bisexuella och transpersoner i idrottsrörelsen.⁶
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en FN-konvention mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.⁷
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en internationell deklaration mot förtryck på grund av sexuell läggning och könsidentitet.⁷
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hbt-organisationers roll i FN-systemet.⁷
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om uppmärksammande av hbt-frågor i UNDP.⁷
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fri rörlighet för EU-medborgare.⁷
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter i EU:s kandidatländer och ansökarländer.⁷
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EU:s insatser mot diskriminering.⁷
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om diskriminerande bestämmelser för personal inom EU:s olika organ samt andra organisationer på europeisk eller global nivå.⁷

Fel! Okänt namn på

28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sveriges arbete i Europarådet och OSSE.⁷
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hbt-frågor i Sveriges bilaterala bistånd.⁷
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett tilläggsprotokoll till Genèvekonventionen.⁷
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den svenska lagstiftningen rörande förföljda homosexuella, bisexuella och transpersoner.⁸
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kunskapen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation i de länder som människor flyr från.⁷

¹ Yrkandena 2 och 7 hänvisade till UbU.

² Yrkandena 5, 6, 8 och 10 hänvisade till SoU.

³ Yrkande 9 hänvisat till CU.

⁴ Yrkandena 12–14 hänvisade till KU.

⁵ Yrkandena 15–18 hänvisade till JuU.

Fel! Okänt namn på

⁶ Yrkande 19 hänvisat till KrU.

⁷ Yrkandena 20–30 och 32 hänvisade till UU.

⁸ Yrkande 31 hänvisat till SfU.

Inledning

Den liberala samhällsvisionen är att varje människa fritt ska ha möjlighet att forma sitt eget liv så länge ingen annan skadas. Ur liberalt perspektiv är det därför en självklarhet att försvara allas lika rättigheter oavsett kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Vilket kön den man älskar är av är något som staten inte ska lägga sig i.

Ändå lever vi fortfarande i ett samhälle där människor utsatts för juridisk särbehandling på grund av sin sexuella läggning, där lagstiftningen sätter upp onödiga hinder för den vars könsidentitet skiljer sig från vad omgivningen förväntar sig och där många hbt-personer utsätts för diskriminering och hatbrott.

Vi ska känna oss stolta över att Sverige i år, genom den könsneutrala äktenskapsbalken, har avskaffat all särbehandling på grund av sexuell läggning i svensk lagstiftning. Men vardagen för många människor är långt från öppenhet och stolthet, även i vårt eget land. Sverige har dessutom ett viktigt ansvar att bevaka hbt-rättigheter i sitt utrikespolitiska agerande och ge stöd åt arbetet för hbt-personers rättigheter i andra länder.

Lika villkor i samhället

Offentlig sektor

Arbetet inom den offentliga sektorn skall genomsyras av jämställdhet, jämlikhet och respekt för den enskildes integritet. Stat, landsting och kommuner eller deras uppdragstagare skall inte särbehandla människor negativt utifrån kön, ålder, social ställning, etnisk eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, könsidentitet eller liknande. I dag känner exempelvis många homosexuella, bisexuella och transpersoner tvekan inför att ta kontakt med rättsväsendet när de utsatts för brott eftersom de är rädda för ett negativt bemötande. En ökad kompetens i rättsväsendets myndigheter kan öka homosexuellas, bisexuellas och transpersoners benägenhet att anmäla brott. Speciellt sårbara är människor i psykisk kris eller brytningsskeden i tillvaron. Yrkesgrupper som kuratorer, psykologer, psykiatrer och psykoterapeuter bör därför vara särskilt måna om att ha kompetens på området. Om deras bedömningar grundas på fördomar kan de annars mer eller mindre medvetet skada en patient eller klient som t.ex. är homosexuell. Att öka insikterna om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners livsvillkor är således extra viktigt inom vissa nyckelsektorer inom den offentliga sektorn, bl.a. rättsväsendet, utbildningen, hälso- och sjukvården samt socialtjänsten. Trots att dessa brister har varit kända under flera års tid finns det fortfarande stora brister när det gäller samordnade insatser från samhällets sida. Det är därför viktigt att en samlad översyn görs av behovet av förändringar för att åstadkomma lika rättigheter även för homo- och bisexuella samt transpersoner i det offentliga. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

Skolan och högskolan

Alla elever har rätt till undervisning med en ordentlig belysning av frågor om sexualitet, samlevnad, relationer och respekt inklusive kunskaper om homo-, bi- och heterosexualitet samt frågor om könsidentitet och könsidentitetsuttryck. I diskrimineringslagen finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Det förslag till ny skollag som nu bereds i Regeringskansliet innehåller motsvarande formuleringar, men dessa bör också kompletteras med tydliga skrivningar om att homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation bör finnas i kursplanerna, och skolans undervisning om sexualitet, identitet och relationer måste utgå från att alla sexuella läggningar och könsidentitetsuttryck finns också hos eleverna själva.

Unga homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation är inte enbart en angelägenhet för skolväsendet. Många ungdomar lever på grund av omvärldens fördomar i en mycket utsatt situation, präglad av otrygghet och rädsla. Det förekommer att ungdomar misshandlas av sina familjemedlemmar eller kastas ut från föräldrahemmet på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet. Undersökningar tyder också på att frekvensen av självmordsförsök är väsentligt högre bland unga homosexuella än bland deras heterosexuella jämnåriga. Det är angeläget att de yrkesgrupper som möter unga homosexuella, bisexuella och transpersoner själva har tillräcklig kompetens för att ge adekvat hjälp, men tyvärr är detta inte alltid fallet. Inom ramen för det allmänna tillsynsarbetet bör det göras en översikt av bemötandet av unga homo- och bisexuella samt transpersoner som söker hjälp hos olika samhällsinstanser, t.ex. ungdomsmottagningar eller den psykiska barn- och ungdomsvården. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är välkommet att alliansregeringen nu förverkligat en samlad diskrimineringslag (2008:567) och att denna inkluderar könsöverskridande identitet eller uttryck som egen diskrimineringsgrund. Den nya lagstiftningens utformning ger ett bredare och mer enhetligt skydd mot diskriminering än vad som gällt förut. Det är nu viktigt att regeringen följer den nya lagstiftningens effekter och återkommer till riksdagen om det visar sig att förändringar behöver göras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stödinsatser mot hiv/aids

Statens bidragsgivning till homo- och bisexuellas samt transpersoners verksamhet har ökat på senare år, vilket är välkommet. Kopplingen till medlen för insatser mot hiv/aids har också släppts. Den svenska hiv-preventionen har varit framgångsrik under många år, och det är till stor del de svenska frivilligorganisationerna som utfört detta arbete.

Arbetet har varit framgångsrikt både ur primär- och sekundärpreventivt syfte, och det är frivilligorganisationer som RFSU, RFSL, RFSL-Ungdom

samt Hiv-Sverige som bidragit till detta. Dock har ökningen av hiv och andra könssjukdomar varit ett faktum, något som inte speglats i ökade medel för frivilligorganisationernas hiv-preventiva arbete. De belopp som anslagits har varit desamma i tolv år, vilket innebär att anslagen minskat med tolv års inflation.

Med anledning av detta borde det utredas en prisindexreglering av de bidrag som idag betalas ut. Ska den nationella handlingsplanen följas, i vilken antalet nyinfekterade med hiv skall halveras till 2016, är det viktigt att tillföra resurser som gör det möjligt att bedriva effektiv primärprevention liksom sekundär hiv-prevention.

Individens sexuella liv är mest föränderligt i början av en persons aktiva sexliv. Det är därför av yttersta vikt att tillräckliga medel finns för insatser direkt riktade till ungdomar ur ett ungdomsperspektiv. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Lesbiska och bisexuella kvinnor i vården

Hälso- och sjukvården har ofta mycket dålig kunskap om lesbiska och bisexuella kvinnors situation. Det är också vanligt att lesbiska och bisexuella kvinnor har små kunskaper om sexuell överföring av sjukdomar. Enligt undersökningar är det endast hälften av lesbiska och bisexuella kvinnor som berättar för gynekologen om sin sexuella läggning. De kommer också i mindre utsträckning till mammografi och cellprovstagningar än andra kvinnor.

Det behövs mer fakta om lesbiska och bisexuella kvinnors hälsa och behov av information. Socialstyrelsen eller annan myndighet bör på lämpligt sätt agera för att förbättra kunskapen om hur lesbiska och bisexuella kvinnor bemöts inom hälso- och sjukvården. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Äldre homo- och bisexuella samt transpersoner

Många äldre homo-, bi- och transsexuella är präglade av en uppväxttid då omvärlden var extremt homofob. Det påverkar deras liv än idag. Samtidigt präglas hela samhället av en ungdomskult och ungdomsdyrkan, vilket gör det än svårare för äldre homo-, bisexuella och transpersoner att öppet våga leva det liv de skulle vilja leva. Det finns dessutom en allmänt fördomsfull syn på äldres sexualitet vilket inte gör saken bättre. Det finns idag inte en samlad bild över äldre homo-, bisexuella och transpersoners situation. Vilka är deras behov, hur kan de bäst tillgodoseas, finns särskilda problem som måste lösas är frågor som behöver besvaras. Med andra ord, vi behöver forskning som ger oss denna kunskap. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

Transpersoner

Till de mest grundläggande egenskaperna i den mänskliga identiteten hör uppfattningen om könstillhörighet. Att den enskilda människans egen könsidentitet skall respekteras låter som en självklarhet. En grupp människor utsätts dock för osynliggörande, diskriminering och i många fall förakt enbart på grund av sin uppfattning om den egna könstillhörigheten eller på grund av den könsroll de väljer att leva efter. Transsexualism är upplevelsen av en motsättning mellan individens biologiska kön och uppfattning om den egna könstillhörigheten. Ofta, men inte alltid, känner transsexuella en stark önskan att genom könskorrigering (det som i vardagslag kallas könsbyte) få den egna kroppens utseende att stämma överens med det psykiska könet. Transsexualism skall inte förväxlas med transvestism, där individen har ett behov av att uttrycka sin identitet i det motsatta könets könsrollsuttryck men är tillfreds med sitt fysiska kön.

Intersexualism är termen för det förhållandet att en persons biologiska kön är svårbestämt vid födseln. Transpersoner, slutligen, är en samlingsterm för transsexuella, transvestiter, intersexuella och andra personer vars könsidentitet eller könsuttryck helt eller delvis skiljer sig från det av omvärlden förväntade. De viktigaste bestämmelserna om könsbyte finns i lagen (1972:119) om fastställelse av könstillhörighet i vissa fall. Transsexuella själva har riktad kritik mot denna lag på flera punkter och menar att den i vissa avseenden försvårar deras situation i stället för att underlätta den. Lagen kräver exempelvis att den som skall genomgå fastställelse av ny könstillhörighet (könsbyte) skall vara ogift, något som tvingar många transsexuella till familjesplittning. Det gifta par som vill fortsätta att leva tillsammans efter det att ena parten bytt kön måste alltså först genomgå äktenskapsskillnad och sedan ingå registrerat partnerskap. Ett annat krav som uppenbart saknar saklig grund är att patienten måste vara svensk medborgare. Kravet att den som skall genomgå könskorrigering måste vara ogift och svensk medborgare måste omedelbart avskaffas.

Könstillhörighetsutredningen har i sitt betänkande SOU 2007:16 Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag kommit med förslag som skulle lösa många av de ovan nämnda problemen. Samtidigt har andra delar i utredningen mött hård och berättigad kritik, till exempel förslaget om obligatorisk kastrering av transsexuella som önskar genomgå könskorrigering. Att vissa delar i betänkandet är bristfälliga ska inte få blockera en snabb ändring av lagstiftningen i de delar där utredningens förslag har god förankring hos de närmast berörda patientgrupperna, dvs. transsexuella själva. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Även namnlagen har under många år orsakat problem, eftersom tidigare praxis inte har tillåtit personer som juridiskt sett är män att byta till kvinnliga förnamn och vice versa. Denna regel, som för det stora flertalet i befolkningen inte upplevs som något hinder i den personliga tillvaron, har av många transpersoner upplevts som en begränsning i möjligheterna att kunna leva i enlighet med sin identitet. Regeringsrättens avgörande den 28 september 2009, där en person som juridiskt sett är man beviljades rätten att ta ett kvinn-

Fel! Okänt namn på

ligt förnamn, kan förhoppningsvis etablera en ny och liberal praxis. Vid en framtida reform av namnlagen är det viktigt att tydliggöra att myndiga personer ska ha rätt att välja såväl manliga som kvinnliga förnamn. När det däremot gäller barn under 18 år kräver hänsynen till barnets bästa att det finns särskilda regler. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En särskilt viktig punkt är att hälso- och sjukvården har tillfredsställande resurser för de transsexuella som söker hjälp. I dag finns öronmärkta utredningsresurser för transsexuella bara på enstaka ställen i landet, och signaler kommer om att det i vissa sjukvårdsregioner finns små möjligheter att ta emot nya patienter. Detta är en mycket utsatt patientgrupp som för sin behandling inte kan vara beroende av eldsjälar på olika mottagningar. Socialstyrelsen har nyligen beslutat att göra en samlad översyn av vilka vårdresurser för transsexuella som finns och lämna de förslag som behövs för att säkerställa en tillräcklig och likvärdig tillgång till vård i olika delar av landet. Regeringen bör i lämpligt sammanhang redovisa sina politiska slutsatser av det som framkommit vid översynen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är som sagt tillfredsställande att den nya lagstiftningen mot diskriminering också omfattar könsöverskridande identitet eller uttryck. Transpersoners situation i samhället är dock en bredare fråga som inte kan reduceras till diskrimineringsperspektivet. Det handlar, som synes, bl.a. om utformningen av annan lagstiftning men också om kunskaps- och bemötandefrågor m.m. Det behövs en utredning som ur ett helhetsperspektiv skall belysa transpersoners situation i det svenska samhället. Detta skulle vara en värdefull komplettering till tidigare studier om homo- och bisexuellas situation eller om unga hbt-personers situation. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rättstrygghet

Det är oacceptabelt att våld, hot och diskriminering mot homosexuella, bisexuella och transpersoner är vardagliga företeelser. Förtrycket tar sig många uttryck, alltifrån nedsättande omdömen till hot, misshandel och till och med mord. Tidigare studier har pekat på att ungefär var fjärde homo- eller bisexuell person vid minst ett tillfälle har utsatts för brott på grund av sin sexuella läggning, men en undersökning från 2004 av kriminologen Eva Tiby tyder på att andelen snarast är ännu högre. En betydande andel av de anmälda hatbrotten har också homofobiska motiv. Att människor utsätts för brott på grund av sin kärlek eller könsidentitet kan aldrig accepteras.

Grundlagsskydd mot diskriminering och hets

Principen om likhet inför lagen oavsett sexuell läggning eller könsidentitet måste komma till fullt uttryck i landets grundlagar.

Fel! Okänt namn på

Regeringsformens målsättningsparagraf (1 kap. 2 §) fastslår sedan en lagändring 2003 att det allmänna skall motverka diskriminering på grund av bl.a. sexuell läggning, men nämner inte könsidentitet. En sådan åtskillnad signalerar att diskriminering av transpersoner skulle vara mer i sin ordning än diskriminering av homo- och bisexuella, och målsättningsparagrafen behöver därför ses över på denna punkt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ändringen av målsättningsparagrafen i 1 kap. regeringsformen innebär dock inte något förpliktigande åtagande i lagstiftningsarbetet. Därför bör homosexuella, bisexuella och transpersoner även omfattas av regeringsformens förbud i 2 kap. 15 § mot diskriminerande lagstiftning. Grundlagsutredningens förslag (bet. SOU 2008:125) är på denna punkt ett steg i rätt riktning, men har dock bristen att inte transpersoner inkluderas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Grundlagsbestämmelsen om hets mot folkgrupp omfattar inte hets med anspelning på könsöverskridande identitet eller uttryck. Den nazistiska hetsen gör inte skillnad på å ena sidan homo- och bisexuella och å andra sidan transpersoner. Hets mot grupp med anspelning på könsidentitet bör inkluderas i bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Bekämpa hatbrotten

Som hatbrott räknas brottslighet som helt eller delvis begås för att kränka offret för att han eller hon har en viss hudfärg, religion, sexuell läggning osv. Hatbrott mot homosexuella, bisexuella och transpersoner måste beivras med samma kraft som andra hatbrott. Ändå visar gjorda utredningar från Brottsförebyggande rådet på stora brister i rättsväsendets insatser mot hatbrotten.

Det som främst behövs är inte ändrade lagar utan ökade kunskaper och bättre rutiner inom rättsväsendet. Mycket tyder på att vissa utredningar skulle bli effektivare med speciella utredare som har kännedom om homo- och bisexuellas situation. I dag finns inom polismyndigheterna särskilda kontaktpersoner för hatbrott, men inga särskilda utredare. Polisen och övrig personal inom rättsväsendet bör även få ökade kunskaper om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sedan 1994 är det en försvårande omständighet om syftet med brottet är att kränka en person grundat på tillhörighet till folkgrupp m.m. (brottsbalken 29 kap. 2 § första stycket 7). År 2002 förtydligades också att bestämmelsen även gäller hatbrott med anspelning på offrets sexuella läggning. Däremot ingår könsidentitet inte i den explicita uppräkningslistan. Brottsförebyggande rådets studie visar dock att denna s.k. straffskärpningsbestämmelse bara använts i vart sjunde rättsfall där den kunnat användas. Det är helt oacceptabelt att så är fallet. Dessa brister innebär samtidigt att samhället sänder ut signaler om att hot och våld mot hbt-personer, trots gällande lag, inte är så farligt. Det behöver göras en rejäl uppräckning av rättsväsendets kunskaper, inom både

polisen, åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården. Särskilda utredare bör handlägga hatbrott i polismyndigheterna. Kunskaperna får dock inte stanna hos enskilda personer utan måste nå ut i organisationerna.

Rutinerna vid brottsanmälningar måste också bli bättre och en särskild kod för hatbrott bör införas i polisens datoriserade anmälningssystem. Polisen är skyldig att informera brottsoffer om att de, om de så önskar, kan erbjudas hjälp av brottsofferjourer eller andra instanser. I praktiken fungerar denna informationsgivning ojämnt, och det finns också skäl att anta att informationen, när den ges, normalt endast handlar om jourer i den egna kommunen eller trakten. Samtidigt finns det en särskild brottsofferjour i Stockholm med inriktning på homosexuella, bisexuella och transpersoner och som kan erbjuda unik hjälp till personer som utsätts för hatbrott på grund av sin sexuella läggning. På samma sätt finns det ju också brottsofferjourer med särskild etnisk eller språklig profil. Regeringen bör på lämpligt sätt agera för att förbättra polisens information till brottsoffer som utsätts för hatbrott på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Även kontakterna mellan polisen och frivilligorganisationer behöver öka. I dag är det bara i vart femte närpolisområde som det förekommer sådana kontakter, och det sker då främst med invandrarföreningar, muslimska församlingar m.m. Föreningar för homosexuella, bisexuella och transpersoner tappas ofta bort. Ett rimligt mål är att det inom de närmaste fyra åren etableras fortlöpande kontakter mellan polisen och frivilligorganisationer i alla närpolisområden i hela landet, inklusive föreningar för homosexuella, bisexuella och transpersoner där så är relevant. Huvudregeln vid ärekränkingsbrott (dvs. förtal och förolämpning) är att det endast är den målsägande själv som kan väcka åtal. När det gäller brott där ärekränkningen anspelar på personens homosexuella läggning (eller ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse) har dock åklagare möjlighet att åtala om det av särskilda skäl anses påkallat från allmän synpunkt. Denna möjlighet finns för att statsmakten skall kunna ingripa även mot denna typ av hatbrott, men i praktiken är det mycket tveksamt om möjligheten utnyttjas. Regeringen bör ta initiativ till en översyn av rättsväsendets tillämpning av åtalsbestämmelsen i brottsbalken 5 kap. 5 § vad gäller hatbrott. I samband med översynen bör paragrafen också breddas till att omfatta förolämpning med anspelning på sexuell läggning (alltså homo-, bi- eller heterosexuallitet) samt könsidentitet och könsidentitetsuttryck (t.ex. transvestism eller transsexualism). Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Insatser mot hedersrelaterade brott och våld i samkönade relationer

Det patriarkalt färgade våldet mot familjemedlemmar som bryter könsrollsmönstren drabbar inte bara unga kvinnor som själva vill välja en man att leva tillsammans med. Det förekommer också att s.k. hedersbrott riktar sig mot familjemedlemmar som väljer att öppet stå för sin homosexualitet eller

Fel! Okänt namn på

kanske sin transsexualism. Detta är en lika allvarlig kränkning av individens rättigheter som all annan hedersrelaterad brottslighet. Behovet av stöd och hjälp från myndigheterna, t.ex. i form av adekvata åtgärder från skolans sida eller skyddat boende för ungdomar som hotas av sina familjer, är också det samma.

Kvinnor eller män som lever i samkönade förhållanden drabbas av allt att döma av partnerrelaterat våld i samma utsträckning som kvinnor som lever i förhållanden med män. Att döma av det utrymme våld inom samkönade parrelationer har fått i t.ex. massmedier förekommer inte något sådant våld alls. Tyvärr överensstämmer inte denna bild med verkligheten, vilket bl.a. uppmärksammas i skriften Kvinna slår kvinna, man slår man från Nationellt råd för kvinnofrid. Det samkönade partnervåldet följer samma mönster som råder inom olikkönade parförhållanden med en blandning av kontroll, hot och terror och förlöjligande utöver det fysiska våldet. Dessutom kan ett antal särskilda faktorer förstärka den drabbades motstånd mot att söka hjälp eller göra en polisanmälan, t.ex. rädsla för att möta förakt eller oförstående från omgivningen på grund av den sexuella läggningen.

Av denna orsak är regeringens nationella handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer och hedersrelaterade brott mycket betydelsefull. I handlingsplanen har våld i samkönade relationer och det hedersrelaterade våldet mot hbt-personer på ett förtjänstfullt sätt uppmärksamats och integrerats. Regeringen bör nu uppmärksammat följa myndigheters och andra parter förverkligande av handlingsplanens intentioner, så att inte frågor kring våld i samkönade relationer och hedersrelaterade brott på grund av en människas sexuella läggning eller könsidentitet tappas bort i genomförandefasen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Idrott

Homosexualitet och idrott har blivit uppmärksammat den senaste tiden. Många homosexuella har mött rädsla, fördomar och även våld i sitt idrottsutövande. I en rapport från Ungdomsstyrelsen redovisar mer än var tionde pojke på elitnivå att deras tränare ”inte verkar gilla homosexuella”. Sådana attityder är givetvis inte acceptabla och strider mot samhällets strävan att motverka diskriminering av hbt-personer. Då idrottsrörelsen får betydande bidrag från staten är det viktigt att man också aktivt arbetar för att bekämpa homofobi och diskriminering. Ett sådant arbete bör vara en utgångspunkt för bidragsgivningen och reglerna anpassas härtill. Detta bör ges regeringen till känna.

Global solidaritet

Algeriet, Brunei, Cooköarna, Djibouti, Etiopien, Fiji, Gambia, Ghana, Iran, Jamaica, Kenya, Libyen, Malaysia, Nepal, Oman, Pakistan, Saudiarabien, Tanzania, Uzbekistan, Västra Samoa och Zimbabwe är några av de länder där det fortfarande är ett brott att älska med någon av samma kön. Det finns också

länder, bl.a. Iran, där det förekommer dödsstraff för homosexuella handlingar. Förtrycket mot transpersoner är utbrett i många länder. Trots många kvardröjande fördomar och juridiska tillkortakommanden kan Sverige ändå räkna sig till de länder där situationen för homosexuella, bisexuella och transpersoner är relativt god. Vårt ansvar för att uppmärksamma förtrycket i andra länder blir därför desto större. Arbetet för de mänskliga rättigheterna är en hörnsten i utrikespolitiken och inkluderar arbetet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter. De länder som hunnit längst på vägen mot sexuell likaberättigande är samtliga demokratiska marknadsekonomier. Det är ingen slump. För att kunna ifrågasätta fördomar och samhälleligt förtryck krävs yttrande- och organisationsfrihet men också äganderätt och näringsfrihet, så att individer kan starta föreningar, grunda tidningar och starta nöjesställen även när statsmakterna betraktar förehavandena som omoraliska. Arbetet för respekt och lika rättigheter oavsett sexuell läggning eller könsidentitet måste alltså förenas med arbetet för mänskliga rättigheter i stort.

Föreanta nationerna

En diskussion om de lämpligaste metoderna att verka globalt mot förtryck av homosexuella, bisexuella och transpersoner måste ta sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna och de konventioner som skall skydda och garantera dessa rättigheter. I dag är arbetet splittrat och fokuseras ofta på incidenter i enskilda länder snarare än på de övergripande mönster och värdesystem som upprätthåller diskriminering och förtryck. Det finns inte heller något internationellt människorättsorgan som har som särskild uppgift att bevaka förtryck på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.

Det är därför dags att ta ett nytt steg. På samma sätt som det finns internationella konventioner för minoriteters rättigheter och för att undanröja all diskriminering av kvinnor bör det finnas en internationell konvention för att undanröja all diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. En internationell konvention har flera viktiga fördelar. För det första skulle den förstås i sig vara en kraftfull markering av att människorätten är universell inte bara oavsett t.ex. nationalitet, kön eller religion, utan även oavsett sexuell läggning och könsidentitet. För det andra skulle den vara en allmänt erkänd internationell standard som kan underlätta reformarbetet i de länder där det finns en politisk vilja att avskaffa diskriminering. För det tredje skulle uppföljningen och tillsynen av konventionens efterlevnad utgöra en värdefull internationell bevakning av området. Konventionen bör ta sin utgångspunkt i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna och FN:s konventioner om medborgerliga, politiska, ekonomiska och sociala rättigheter. Det är därför naturligt att den ingår i FN:s konventionssystem. Innehållet bör innefatta vissa minimikrav på konventionsstaternas straff-, organisations-, mötes- och tryckfrihetslagstiftning samt vissa minimiåtaganden vad gäller familjerättsligt erkännande av samkönade relationer samt medborgares diskrimineringskydd gentemot det allmänna. Konventionsstaterna bör också vara förhindrade att

Fel! Okänt namn på

införa ny lagstiftning som särbehandlar medborgare med avseende på sexuell läggning eller könsidentitet.

I en samtid när FN-systemet endast med stor svårighet förmår diskutera frågor kring sexualitet i allmänhet och homosexualitet i synnerhet kan det tyckas utopiskt att föreslå en sådan FN-konvention. Det är dock viktigt att ha en tydlig vision och sätta upp tydliga mål, även när det inte verkar möjligt att förverkliga målen inom den närmaste tiden. Ett första steg mot en konvention är att tillsammans med andra länder verka för en resolution i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna mot förtryck på grund av sexuell läggning och könsidentitet. Sverige bör därför snarast ta ett internationellt initiativ på lämpligt sätt i denna fråga. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sverige bör också agera inom FN-systemet på annat sätt för att föra in homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation på dagordningen. Bland annat bör Sverige driva på för att frivilligorganisationer som arbetar för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter blir delaktiga i FN-systemet på samma sätt som andra organisationer, t.ex. genom konsultativ status vid FN:s ekonomiska och sociala kommitté Ecosoc. Likaså bör Sverige verka för att FN:s utvecklingsprogram UNDP uppmärksammar hbt-frågor i sin årliga kartläggning av utvecklingssituationen i världens länder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Europeiska unionen

Även om den juridiska särbehandlingen och det sociala förtrycket är utbrett i många av EU:s nya medlemsländer har EU-samarbetet redan medfört en dramatisk förbättring av situationen för homosexuella, bisexuella och transpersoner i EU:s nya och blivande medlemsstater. Redan i de s.k. Köpenhamnskriterierna från 1993 slog EU:s medlemsländer fast att nya medlemsstater inte bara måste klara den ekonomiska anpassningen till unionen utan också leva upp till mycket höga krav på respekt för mänskliga rättigheter. EU har också understrukit att de mänskliga rättigheterna gäller lika oavsett människors sexuella läggning. Detta ledde till att samtliga länder som knackat på EU:s dörr har avskaffat återstående totalförbud mot homosexualitet, och man har också rensat upp i annan diskriminerande lagstiftning, såsom förbud mot homosexuellas organisationer eller olika åldersgränser för homosexuella och heterosexuella relationer. I och med Amsterdamfördraget 1997 har EU också skaffat sig en legal grund för att arbeta mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Med stöd av fördragets artikel 13 kan rådet vidta lämpliga åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Ännu en byggsten lades i och med EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna, som antogs vid toppmötet i Nice 2000. Av stadgans artikel 21.1 framgår att all diskriminering på grund av bl.a. kön, ras, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, genetiska särdrag, språk, religion eller övertygelse, politisk eller annan åskådning, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd,

funktionshinder, ålder eller sexuell läggning skall vara förbjuden. Ett förverkligande av Lissabonfördraget skulle förbättra EU:s möjligheter att arbeta aktivt med dessa frågor.

Det finns fler steg för EU att ta vad gäller homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation, och Sverige bör här spela en pådrivande roll. Några exempel: Regelverket om fri rörlighet för privatpersoner ger i dag en mer förmånlig behandling åt heterosexuella, eftersom den EU-medborgare som med tryggad försörjning bosätter sig i ett annat EU-land endast har en generell rätt att låta livskamraten flytta med om denna är en äkta make eller maka.

Registrerade partner eller sambor har ingen generell rätt att följa med. Den överenskommelse som medlemsstaterna nådde 2003 och som godkändes av Europaparlamentet 2004 innebär vissa förbättringar men upphäver inte den grundläggande särbehandlingen. Den svenska regeringen bör därför verka för att regelverket om fri rörlighet i EU blir icke-diskriminerande med avseende på sexuell läggning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I länder som Moldavien, Serbien, Bosnien och Turkiet är våld och diskriminering en del av vardagen för hbt-personer, och i flera av dessa länder förekommer också uppseendeväckande fall av myndighetsstödda trakasserier. Det är angeläget att Sverige i detta sammanhang verkar för att Köpenhamns-kriterierna efterföljs och att blivande medlemsländer således måste respektera de mänskliga rättigheterna, inklusive homosexuellas, bisexuellas och transpersoners grundläggande rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

EU:s insatser för att motverka diskriminering har hittills i mycket begränsad utsträckning uppmärksammat diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. Den mycket oroande utvecklingen i Litauen, där parlamentet tagit ställning för ett förbud mot information om homosexualitet, och även senare års händelser i länder som Polen och Lettland har visat att flera av de nya medlemsländerna inte har accepterat EU:s officiella synsätt att motverka diskriminering av hbt-personer. Sverige bör på lämpligt sätt agera inom EU för att framtida satsningar mot diskriminering på ett bättre sätt beaktar sådan diskriminering. Särskilt viktigt är det att beakta de stora behov som finns i EU:s nya medlemsländer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Europeiska unionens olika organ är också en stor arbetsgivare. Fortfarande förekommer regler som särbehandlar homo- och bisexuella negativt när det gäller anhörigförmåner och andra familjerelaterade bestämmelser. Här har Sverige ett ansvar att agera för likabehandling oavsett sexuell läggning. Motsvarande gäller givetvis också i andra internationella organ på europeisk eller global nivå. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Europarådet och OSSE

Europarådet och OSSE har en viktig roll att spela för att stärka de mänskliga rättigheterna, inte minst i de delar av Europa som inte ingår i EU eller är kan-

Fel! Okänt namn på

didatländer till EU. Situationen för hbt-personer i Ryssland är mycket bekymmersam. Det förekommer ett aktivt motarbetande av hbt-personers rättigheter, och i exempelvis Moskva har de lokala myndigheterna förbjudit Pridefirande. Situationen i länderna i södra Kaukasien kännetecknas av bristande förståelse för hbt-personers mänskliga rättigheter. Också i länder som Ukraina och Makedonien finns stora brister. Den svenska regeringen bör aktivt verka för att homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter uppmärksammas i detta sammanhang. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sveriges bilaterala bistånd

Sverige ger bistånd till utvecklingsländer där grundläggande mänskliga rättigheter för homosexuella, bisexuella och transpersoner kränks systematiskt. I samband med biståndsgivning bör Sverige ta upp en diskussion med berört land kring mänskliga rättigheter, och då även hbt-personers grundläggande rättigheter, i den anda som FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna står för. Demokratimålet för det svenska biståndet måste också ta sikte på homosexuellas, bisexuellas och transpersoners mänskliga rättigheter. I en handlingsplan som upprättats av Sida, när det gäller hbt-personer i utvecklingsområdet, sägs bl.a. att minst en samarbetsstrategi per år särskilt skall ta upp hbt-personers situation. En sådan målsättning är alltför passiv och måste förbättras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Genèvekonventionen ger inte flyktingstatus åt personer som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Sverige bör i internationella forum verka för ett tilläggsprotokoll till Genèvekonventionen för att ge flyktingstatus även åt personer som förföljs på grund av kön, könsidentitet eller sexuell läggning.

Enligt nu gällande utformning av utlänningslagen ska förföljelse av hbt-personer bedömas enligt Genèvekonventionens flyktingdefinition. Detta riskerar dock att bli en verkningslös lagstiftning om den inte följs upp i rättspraxis och stöds av en förbättrad bevakning av hbt-personers utsatthet för förföljelse i olika länder. Verkligheten är i dag att sådana flyktingärenden ofta bedöms på ett undermåligt kunskapsunderlag, något som visat sig inte minst vad gäller flyktingar från Iran. Kunskapen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation i asylsökandes hemländer måste förbättras och en utvärdering av rättspraxis efter reformeringen av utlänningslagen göras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 6 oktober 2009

Birgitta Ohlsson (fp)

Helena Bargholtz ()

Ulf Nilsson (fp)

Maria Lundqvist-Brömster (fp)